

Boi: *Coma-minyana*, *Coma de Mitges*, i les famoses dels pics altíssims de *Coma-lo-Forno*, *Coma-l'Espada*, *Coma-les-Bienes*, *Coma-les-Torres*; Segre avall baixem fins a Menargues (*la Coma 'ls Pins*, *la Coma d'Hostalric*), i si bé *comellar* predomina molt a les Garrigues, Ebre, Priorat, etc., fins a Marçà trobem *Les Comes* al NE. del poble, i les *Comes de l'Hostal* al seu Oest.

Per l'extrem NE., quatre llocs dits *la kúma* en el poble ja llgd. de Vingrau (*la Coma Bringué*, etc.); en el Barcarès em deien que «lo Camí d'Aníbal, al llarg de la costa, cap a Lleucata, és fondo com una coma».

En fi també el trobem ací i allà en les muntanyes valencianes del Nord i del Migjorn, i no solament en casos suspects de petrificació toponímica (*Coma l'Arjub* a St. Jordi del Maestrat), perquè en el Maestrat defineix GaGirona com a «fondalada, vall de declivats suaus», i així mateix en el Migjorn: a Benissa, ben viu («allí hi ha una *kóma* que ---»), a Calp em defineixen el nom de les partides *La Coma* i *La Cometa* com «hondonada», i a Lutxent és bastant freqüent com a genèric (*la Coma d'Alcaldes*).

El que es dona solament en algun cas escadusser és que *coma* s'apliqui amb sentit engrandit a depressions més amples: la *coma de Farrera*, comprèn la grossa vallada on, ultra aquest poble, hi ha Montesclado, Glorieta i Burg; la *Coma de Setúria* entre Aós i Tor no és petita, ni tampoc ho són gaire *Coma de Vacca*, *Coma de Fresers* i la *Coma d'Orri*, entre Núria i Setcases, però és incomparablement més freqüent el cas oposat.

DERIV.: De *cóm*: *comada* 'contingut d'un *cóm*' 'conjunt de *cóms*'. De *coma*: Inútil donar detalls de *cometa*, que degué existir poc o molt sempre i es re-crea constantment. *Comella* apareix ja el 843 i després sovint (Bast.-Bass.); en general s'ha fossilitzat en la toponímia però resta viu en molts llocs, sobretot cap al Pirineu: ⁵ «Comaposada és una *comella* on hi ha molts rocs», Tuixén, 1958; a la Vall de Lavansa m'enumeren cinc *koméles* (*Comella de l'Egna*, *Comella Forcada*, etc.); a Argolell m'ensenyaven la *Comella* de l'Argila i em deien que la *Comella del Barrarol* baixa del Mas d'Alins, i a Rubió de Sort que «Les Fugaroses és una altra *comella*» (1958). La forma gascona hauria estat *coumère*, però se'n tragué un derivat, amb nou sufix diminutiu, -ATTA, -ATTUS: *comarata* en algunes parts de la Vall d'Aran, *coumeràt* a Sentenh de Cose-rans (Rohlfs, *Le Gascon*, 153). Una derivació masculina *comell* prengué preu aviat pel llevant del Pallars, i ja el 1518 el *Spill* de Castellbò porta «als *comells* de les Cireres» com a afrontació de Llavorsí (f° 126v); és un barranquet en general en els repeus de la Pica d'Estats: «no us perdesseu per aquells *comells* de sota Baiau» m'avisaven a Areu de Vall Ferrera, 1933; *Comells de Puig-Bataller* a Estaon, *Es Comells Mals* a Dorve, *les Comells de l'Argullós* a Embonui, i allí m'explicaven que *Lo Comellot* «és una llau», 1959; *lo Comellot dels Asquells* Aós, i en dos pobles de la vall d'Assua: *lo Comellot de la Guinsa* (a Escàs) i el *Comellot de l'Aiguera* a Rodés.

Però el derivat que ha pres més importància és

la formació secundària *comellar*. El valor del sufix ens induiria a creure que començà essent un collectiu: d'axò avui no quedaria altra memòria que el fet de designar valls allargassades, detall amb el qual es repeteix en dotzenes de casos en la toponímia de les Garrigues i els dos vessants de la Serra de la Llana: als Torms, Pobla de Cérvoles, Maials, Llardecans, fins a Torres de Segre («lo Comellar de Coixet»), etc., allí ja està bastant soldat amb el nom propi següent: als Torms, p. ex., *Comellà 'n Forners*, *lo Cominjanill* (< *Comellà-Nill*);⁶ sobretot a la documentació antiga apareix com un mot del Migjorn del Princ. i de l'illa de Mallorca: «in *comelar* juxta vineam Petri de Fuleda», a. 1188 (Cart. de Poblet); «puix, va avall en un *comellaret* que-y ha [a] altra fita», Privilegis de Catí de 1331 (BSCC xrv, 349); sobreixia un poc cap al Nord del domini català: «in recho de Sancto Marcello --- ad *comelar* de sancto Marcello» en el terme de Termes, any 1301 (Sabarthès, *Di. Top. de l'Aude*). Bast.-Bass. n'assenyalen cinc exs., escrits *comelar*, des de 909. Sobretot usat pels poetes de la Renaixença a Mall.: «ve el capvespre i cobreix d'ombra / les planes i *comellars*», Mrn. Aguiló, a. 1849 (*Antol. Poèt.*, 1975, p. 121); Joan Rosselló (*Manyoc*, 80). Reapareix en alguns punts de cap al Cadí i les Corberes: «més enllà de les Travanedes hi ha un *comellar* que en diuen Pla d'Estremer» a Josa de Cadí; encara, com a explicació lliure: *kumelá de Montplà* a Òpol, on m'explicaven que el *Comellar Gran* «és un *kumelá*» que hi ha al Nord del terme. En terra valenciana també hi entra bastant endins: «lo *komelá* del Sord», Castell de Cabres; assimilat en la rodalia de Valls «allí fa com un *kumelá*», Nulles (1961). Derivats de *comellar*: *komelaráda* «clotada» a Vilanova de Prades (1935), també mall. (*AlcM*); *comellaret* «vai por el *comellaret* --- al Turmo Pardo», doc. de Plan de Gistau, a. 1578 (llegit a l'aj. de Plan, 1965).

Comal: Bast.-Bass. donen *comale* en un doc. de 953.

Modernament se sent *comal* per una confluència de barrancs, cap al Vallespir: «El Clot de Rigàs s'ajunta amb el Clot d'En Moi en el *kumál* d'en Julià», Molló (1935); «confluent de dos torrents que davallen de una coma; també 's dona lo nom de *comal* als petits corregots lleugerament enclotats, qual aygua corre en llit de glebes y crucíferes; *comalet* diminutiu de *comals*», Bosch de la Trinxeria, *Bull. Ass. Exc. Cat.* XII, 229. Recordo haver-ho sentit a la vall de Prats de Molló i cap al Coral; i el Llibre Roig de Prats de Molló (1643) porta «Pinoso del Sajer --- al Collet del *Comal* del Sajer, a la pinosa dellà dit *comal* del Sajer» en un doc. de 1525 (f° 85r). Encara que allà avui és més freqüent *comall*, i tot i que en docs. no gaire més antics -l i -ll s'usen amb igual valor de -l, sembla que això ja no és possible en els Ss. xvi-xvii. D'ací deriva el collectiu augmentatiu *comalada*: «xi quan punteja l'alba arran de la carena / i de la solitud, / d'esquelles d'escamots la *comalada* és plena / i la cascada canta la pastoral quietud», JSebPons, *Serres de Canigó*, v. 39.⁷

Comall 'cometa' té gran extensió a tot el Conflent,